

**ПРОЕКТ „ПОМОРИЙСКО ЕЗЕРО – КОНСЕРВАЦИЯ,
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ” –
GEF MSP TF 054774**

ПРОЕКТЪТ

Проектът „Поморийско езеро – консервация, възстановяване и устойчиво управление“ цели дългосрочното опазване на комплекса от екосистеми в района на крайбрежната лагуна Поморийско езеро.

ТЕРИТОРИЯТА

Проектът е изгот-

вен от екип на СНЦ „Зелени Балкани“ и е естествено продължение на системната природозащитна дейност в района, започната от екипа на сдружение-то през 1996 г. Чрез новаторски подход обединяващ усилията на нестопанска организация (СНЦ Зелени Балкани), местни и държавни власти (Община Поморие и МОСВ) и частния бизнес се цели осигуряването на дългосрочно устойчиво управление на комплекса от защитени територии в района на Поморийско езеро.

През 2004 г. Глобалният Екологичен Фонд (ГЕФ) одобрява предложението за проекта и от февруари 2005 г. започва фактическото изпълнение на дейностите. Първоначално определения срок за изпълнение на проекта е 4 години, но поради забавяне в стартирането на проектните дейности този срок се увеличава на 5 години.

Изпълнението на проекта е една значителна инвестиция в опазването на глобално значимото биологично разнообразие на Република България и спомага за изпълнението на редица международни ангажименти поети от нашата държава като: *Конвенцията за влажните зони с международно значение, Конвенцията за биологичното разнообразие, Конвенцията за опазване на Европейската дива флора и фауна и естествените местообитания, Конвенцията за опазване на мигриращите видове дива животни и др.*

Предложението допринася и за изпълнението на ангажиментите ни по три европейски директиви: *Директива 79/409/ЕЕС за опазване на хабитатите, Директива 92/43/ЕЕС за опазване на птиците и Рамковата директива за водите.*

Проектът е финансиран с безвъзмездни средства от Доверителния фонд на Глобалния Екологичен Фонд чрез Световната Банка в размер на 863 100 щ.д. и съфинансиране осигурено от СНЦ „Зелени Балкани“.

Глобалната екологична цел на проекта е да се осигури устойчивото управление на защитената територия, чрез комбинация от дейности по опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и устойчиво ползване на природните ресурси.

Основните проектни компоненти са свързани с:

- Изготвяне на План за управление на защитената територия;
- Изпълнение на възстановителни дейности, целящи възстановяване на биологичното разнообразие и природните ресурси;
- Провеждане на програма за връзки с обществеността и международно сътрудничество.

Основните дейности, които се осъществяват в рамките на проекта са:

- Изготвяне на работни проекти и физически възстановителни и ремонтни дейности, целящи подобряване на хидрологичния баланс на езерото чрез възстановяване на отводнителната система, защитаваща езерото от навлизане на повърхностни сладки води и канала свързващ Поморийско езеро с Черно море;
- Изготвяне на работен проект и възстановяване на местообитания за гнездене на застрашени видове птици, чрез реконструкция на ерозирал земно-насипен вал в ново местообитание за редките видове птици;
- Изграждане на административна сграда с посетителски център за опазване на Поморийско езеро;
- Провеждане на програма за екологично образование в училищата на Поморие;
- Изпълнение на програма за връзки с обществеността и популяризиране опазването на Поморийско езеро и възможностите, които предлага за развитие на целия регион;
- Изграждане на партньорства с други влажни зони в България и чужбина.

Поморийско езеро е естествена свръх солена лагуна, разположена на българското Черноморие, северно от гр. Поморие. Високата соленост (над два пъти по – висока от тази на Черно море) е създала уникална среда, към която са се приспособили различни растителни и животински организми. За пясъчната коса, която отделя езерото от морето са характерни пясъчните дюни и специфичната за тях растителност (пясъчна млечка, морски ветрогон, пясъчна амофила, тойна и др.). Бреговете на езерото са обрасли с тесен пояс от тръстика, а на места се среща и папур. Солените басейни и солниците предоставят условия за развитие на солянката – специфичен вид за солените езера.

Поради високата соленост на водите на езерото, разнообразието от видове риби не е голямо. Постоянно пребиваващ е само един вид – кавказкото попче, а мигриращи са рибите: морски кефал, илария, платирина и атерина. За да е налице тяхната миграция от изключителна важност е съществуването на връзка между морето и езерото. В миналото тази връзка се е осъществявала през пясъчната коса между езерото и морето. По-късно тази връзка е нарушена с изградената каменна защитна дига. Днес единствената директна връзка на Поморийско езеро с Черно море се осъществява чрез открит 500-метров канал в южната част на лагуната, което е единственото място позволяващо миграция на рибите.

В района на езерото и прилежащите територии се срещат 17 вида земноводни и влечуги, много от които редки

и застрашени видове – двата вида сухоzemни костенурки, обикновената блатна костенурка, ивичестия и кримския гущер, южният гребенест тритон и др. Бозайниците са представени от общо 31 вида, като сред тях е и най-малкият бозайник в света – етруската земеровка. Срещащите се 9 вида прилепи са обект на защита от българското и международното законодателство.

Най-голямо богатство на Поморийско езеро е разнообразието от птици. Към 2009 г. по последни проучвания на Зелени Балкани са отбелязани 268 вида (гнездящи, зимуващи, мигриращи), голяма част от които редки и застрашени видове като малък корморан, тръноопашата потапница, червеногуша гъска, къдроглави пеликан, белоока потапница, гривестата рибарка и други. Лагуната е разположена на втория по големина миграционен път на птиците в Европа – *Via Pontica* и всяка година над 250 000 щъркели, пеликани, гъски и хищни птици преминават над езерото на път от Европа към Африка и обратно. В района на езерото гнездят 57 вида птици, като за следните видове то е едно от най-важните места за гнездене в България: гривестата рибарка (*Sterna sandvicensis*), саблелюл (*Recurvirostra avosetta*), кокилобегач (*Himantopus himantopus*), морски гъжгосвирец (*Charadrius alexandrinus*), речна рибарка (*Sterna hirundo*), белочела рибарка (*Sterna albifrons*) и бял ангъч (*Tadorna tadorna*). Колонията от гривести рибарки, която гнезди върху изградените и поддържани от доброволците на СНЦ „Зелени Балкани“ изкуствени острови наброява 1500 двойки и е най-голямата на Балканския полуостров.

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПОМОРИЙСКО ЕЗЕРО

Един от най-важните компоненти на проекта е изготвянето на План за управление на защитената територия. Тази задача е от изключителна важност за поддържане и опазване на комплекса от защитени природни екосистеми, тъй като определя и приоритизира различните видове дейности, които трябва и могат да се извършват в комплекса. Поради наличието на 4 вида защитени природни територии в съответствие с националното и международното законодателство (защитена местност, Рамсарско място, защитена зона от Натура 2000 за опазване на птиците и защитена зона от Натура 2000 за опазване на природните местообитания) и тяхното частично припокриване е **избран интегрираният подход за изготвяне на плана за управление.**

Процесът на разработване на план за управление е дълъг и включва събиране на огромно количество информация за биотични и абиотични компоненти, извършване на теренни проучвания, провеждане на срещи и интервюта, определяне на режими и зони, разписване на различни управленски дейности. Изготвеният интегриран план е пилотен и е една от първите разработки в българската практика, поставили си високата цел да приложи съвременни подходи за опазване на биологичното разнообразие и устойчиво управление, както и комплексно и синхронизирано управление на няколко защитени природни територии. В процеса на работа нормативната уредба претърпя съществени промени, като въвеждане в сила на Наредба за разработване на планове за управление на защитените зони от Натура

2000, което допълнително разшири обхвата на работата. В процеса на изготвянето на Плана бяха привлечени над 40 утвърдени експерти от различни области на науката и природозащитата. Преди представяне на Интегрираният план на МОСВ бе проведено и финално обществено обсъждане с различните заинтересовани страни.

ПРОУЧВАНИЯ И МОНИТОРИНГ

Една от основните дейности, които бяха провеждани системно и методично през целия период на проекта е извършването на мониторинг на биологичното разнообразие и хидрохимията на водите на езерото. Закупена е специфична техника и апаратура: бинокли, GPS устройства, зрителна тръба, уред за измерване на хидрохимични показатели на води (кислородно съдържание, соленост, pH, температура). Поставена е водомерна рейка, чрез която се събра много полезна информация за измененията във водното ниво. Проучено и картирано е разположението на гнездата на птиците в Поморийско езеро. Полеви изследвания са проведени и за останалите групи животни, висшите растения и природните местообитания. Цялата събрана информация е от изключителна важност за планиране на дейностите по управление на комплекса от защитени природни територии. Изградена е база данни с цялата събрана информация от проучванията и мониторинга. И след приключването на проекта и изготвянето на Плана за управление, мониторингът остава важна дейност, която ще дава информация за управленски действия във влажната зона.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО

Физическото възстановяване на хидрологическия баланс на езерото е определено като една от най-важните дейности на проекта от всички заинтересовани страни и научната общност още по времето на разработване на неговата концепция.

За целта са проучени различни варианти за възстановяване или промяна на съществуващите хидроинженерни съоръжения свързани с езерото: система за отвеждане на повърхностните сладки води (състояща се от открит обходен канал, помпена станция и напорен тръбопровод) и канал свързващ морето и езерото. Двете съоръжения бяха в лошо общо физическо състояние и за целите на тяхното възстановяване, са изготвени технически работни проекти. В процеса на изготвяне на проекта за системата за отвеждане на сладките води се установи прекъсване и унищожаване на съществуващия подземен напорен тръбопровод, което доведе до неочаквано повишаване стойността на възстановителните работи, надхвърлящи многократно редовния мониторинг на хидрохимичните показатели се установи, че системата от съществуващи вътрешни валове в езерото функционира добре и спира навлизането на сладки води в основната част на езерото, която се ползва за селскостопански и калодобив. Всичко това доведе до решението възстановяването на тази система да се отложи до намиране на необходимите средства.

Основното съоръжение, с което се поддържа хидрологичния баланс на езерото е канала море – езеро, разположен в южната му част, пресичащ градската част на Поморие. Новият работен проект за канала предложи откриване на по-голяма част от него, което стана възможно благодарение на премахване на неизползваната част от железопътната инфраструктура в Поморие. Целта на откриването е както да се осигури по-голяма осветена част, ключова за миграцията на рибите, така и да се повиши достъпа за бъдещата му поддръжка. Възстановяването е осъществено успешно и резултатите от него бяха незабавни: стабилизирания хидрологичен баланс без големи амплитуди във водното ниво (амплитудата варира, както следва: 58 см за 2007 г. (преди възстановяването), 30 см за 2008 г. и 25 см за 2009 г.); подобрена миграция на рибите; осигуряване на достатъчен воден стълб над запасите от лечебна кал, осигуряващ тяхното безопасно съхраняване; достатъчен вток на морска вода за нуждите на селскостопанския и калодобива. Възстановяването беше еднотелно оценено

като изключително полезно и успешно от всички заинтересовани страни, както и от гражданите на Поморие, особено тези живеещи в близост до съоръженията.

Изключително иновативен подход е приложен при техническото решение за възстановяване на местообитанията на застрашени видове водолюбиви птици. След проучване на международния опит в тази сфера и съобразяването му със специфичните условия в района е изготвен работен проект. Техническото решение включва реконструиране на част от ерозиралия земно-насилен вал №1 от езерото в стабилен земно-насилен остров, укрепен с геомрежа и подходящ естествен субстрат за гнездене на птиците. За съжаление поради забавяне от страна на местните власти в осигуряване на необходимата документация за стартиране на физическите работи, с донора бе взето решение за пренасочване на финансовия ресурс в изграждането на административна сграда с посетителски център. По-късно екипът на проекта подготви предложение и получи одобрение от Оперативна Програма „Околна Среда 2007-2013“ (ОПОС) за реализацията на тази дейност.

През цялата продължителност на проекта доброволците на СНЦ „Зелени Балкани“ продължиха добрата си практика за поддръжка, надграждане и разширяване на изградените малки острови, даващи убежище на вече най-голямата колония от гривести рибарки на Балканския полуостров, както и други защитени видове като саблелюна, белочелата и речната рибарка. Резултатите от възстановителните дейности са повече от успешни - за 2009 г. колонията от гривести рибарки достигна 1500 двойки.

ПОСЕТИТЕЛСКИЯТ ЦЕНТЪР

ПРОГРАМАТА ЗА ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА

ПОЛЗИТЕ

За да се осигури устойчивост и успешно изпълнение на дейностите, заложи в изготвения План за Управление на Поморийско езеро е изградена административна сграда с посетителски център. Стартирането на строителството на сградата е забавено във времето, поради редица административни затруднения от местните власти, като например определяне на подходящ терен за центъра. Сградата е многофункционална и цели осигуряване на място за работа на звено за опазване на влажната зона, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие на защитената местност, Рамсарското място и двете защитени зони от мрежата Натура 2000.

Наред с това екипът и центърът ще предлагат различни образователни и информационни услуги насочени към популяризиране на солена лагуна, развитие на еко и познавателен туризъм, мобилизиране на допълнителна подкрепа и ресурси за опазване на влажната зона.

В рамките на допълнително привлеченото финансиране от Оперативна програма „Околна среда 2007-2013“ са осигурени средства за обзавеждане на центъра, изработването на информационна експозиция и е планирано изграждане на ботаническа пътека и орнитологичен маршрут, които да осигурят по-добра презентативност на влажната зона, даваща възможност за опознаване и наблюдение на неговите интересни обитатели – растения и птици.

Програмата е развита в три направления: образователна програма в училищата на Поморие, популяризиране на Поморийско езеро на национално и международно ниво, обмяна на национален и международен опит.

Образователната програма е съфинансирана от допълнителен проект от Посолството на Кралство Холандия в България и включваше множество тематични лекции и теренни дейности, като залесяване, участие в мониторингови дейности на езерото, посещения на други защитени територии, чествания на международни дни свързани с опазването на природата и др.

Чрез финансиране от Европейската комисия на проект за обмяна на опит са създадени добри връзки с администрацията на Регионален парк „Делта на По“, Италия. Организирано е работно посещение на представители на заинтересованите страни, а по-късно опита на колегите от Италия е пренесен и в България с провеждането на Еко-фестивал „Магията на Поморийско езеро“ през 2008 и 2009 г. Това събитие събра много любители на природата, както от България така и от чужбина и допринесе в голяма степен за популяризирането сред широката общественост на природното богатство на Поморийско езеро. Плановите на Зелени Балкани са да превърнат фестивала в традиционен, като разширят неговия обхват и реклама.

Ползите от проекта са безспорни и това се признава от всички заинтересовани страни. Подобреният воден режим на езерото благоприятства, както биологичното разнообразие (миграцията на рибите, гнезденето на птиците и др.) така и човешките стопански дейности, свързани с него. За лечебните заведения и хотели ползващи запасите от уникалната лечебна кал е осигурено добро съхранение и регенерация на този ценен ресурс. За солодобивните предприятия е осигурен гостатъчен прилив на свежи морски води в езерото – основна суровина за добива на морска сол. Изготвеният план за управление и изграденият Посетителски център осигуряват в дългосрочен план институционална рамка за опазване и устойчиво управление на комплекса от защитени природни територии и подкрепят Правителството и МОСВ в изпълнението на ангажиментите на България за опазване на влажните зони и биологично разнообразие. Проведените консервационни дейности за възстановяване на гнездовите местообитания на редките видове птици и сниженото безпокойство осигурява трайно и неколккратно увеличаване числеността на техните популации, което е директен принос за опазване на биологичното разнообразие.

Проведената програма за екологично образование е високо оценена, както от местните учители и инспектори по образованието, така и от международни експерти, на които е представяна. За основните участници в нея – децата – тя донесе, както нови познания, така и интересни и полезни дейности извън учебния кабинет.

Провежданият през последните две години Екофестивал „Магията на Поморийско езеро“ спомогна за популяризиране на Поморийско езеро, като важен обект за развитие на познавателния и щадящ природата екотуризъм и мобилизира широка местна и международна подкрепа.

Създадени са добри партньорства на местно ниво с различни заинтересовани страни като Общинския съвет на Поморие, общинската администрация, солопроизводители, ползватели на лечебна кал, представители на туристическия сектор, училища и др. В международен аспект са създадени множество контакти с международни институции и партньори, което осигури обмен на знания и опит и прилагане на добри практики за управление и опазване на влажни зони.

Екипът на проекта изказва своята благодарност към екипа на Световна Банка (офис София) и по специално на г-н Флориян Фихтъл и г-жа Ана Георгиева за всеотдайната подкрепа, на служителите на МОСВ, НСЗП и РИОСВ Бургас за експертната помощ, на Кмета, Председателя и членовете на Общинския съвет за отделеното време, полезните съвети и взетите решения за реализиране на проекта!

Благодарим на представителите на частния бизнес, учителите, децата, гражданите и журналистите за доверието и активността!

Благодарим на всички изпълнители, доброволци на Зелени Балкани, партньори, Посолството на Кралство Холандия и Европейската комисия, без чиято безценна помощ реализацията на проекта не би била факт!

За контакти:
СНЦ „Зелени Балкани“
Централен офис:
гр. Пловдив 4000
Бул. Шести септември №160
Тел.: 032/62 69 77 и 0887 88 75 57
E-mail: office@greenbalkans.org
www.greenbalkans.org

Издава се в рамките на проект:
"Поморийско езеро – консервация, възстановяване и
устойчиво управление" GEF MSP TF 054774
с финансовата подкрепа на ГЕФ и Световна Банка:

Партньори по проекта:

Фотографи:
Архив „Зелени Балкани“, Борис Белчев,
Валентина Фиданова, Валери Христов,
Димитър Попов, Добромир Добронов,
Дончо Киров, Минко Михайлов, Огнян Тодоров,
Павлин Желев, Христо Николов

